

Maak van vleesmatiging een politieke prioriteit

Peter Tom Jones (KULeuven, co-auteur “Terra Incognita” en “Het Klimaatboek”)

Voor een afgeladen volle zaal aan de Universiteit Gent vond eind augustus een unieke lezing plaats. Op uitnodiging van EVA vzw, WWF en Greenpeace sprak Rachendra Pachauri, nobelprijswinnaar en voorzitter van het VN-klimaatpanel, over de link tussen vleesconsumptie en klimaatopwarming. Hoewel het een hete zaterdag tijdens de vakantie was en de avond volledig in het Engels verliep, zat Auditorium E afgeladen vol. 650 mensen daagden op en een paar tientallen gegadigden belandden jammer genoeg zelfs op de wachtlijst. De milieubewegingen waren prominent aanwezig, wat aantoont dat ook zij de boodschap (inmiddels) duidelijk hebben begrepen (cf. interview met Pachauri, *De Standaard*, 1/9). En ook de pers aandacht was meer dan behoorlijk: Dr. Pachauri legde uitgebreide interviews af met diverse, belangrijke binnen- én buitenlandse media. Het optreden van de topman van de toporganisatie die zich bezighoudt met wellicht het meest gewichtige sociale, economische, ethische en ecologische probleem van de 21e eeuw ging dus niet onopgemerkt voorbij. Of toch. Dé grote afwezigen waren de politici. Alle volksvertegenwoordigers, de minister van Leefmilieu en de Klimaatminister waren nochtans ruim op tijd uitgenodigd. Helaas regende het vooral verontschuldiging “wegens reeds aangegane engagementen”. Enkel minister Crevits stuurde obligaat een kabinetsmedewerker. Het contrast met de aandacht voor politieke kwesties als BHV is verbijsterend. De prioriteiten van de politieke wereld blijken niet overeen te komen met die van ’s werelds toonaangevende instanties, zoals het VN-klimaatpanel, het VN-milieuprogramma, het VN-ontwikkelingsprogramma of zelfs de Wereldbank.

Vlees en klimaat

Dr. Pachauri wees in zijn lezing op de ernst en de urgentie van het klimaatvraagstuk: om te vermijden dat de klimaatveranderingen oncontroleerbaar worden en desastreuze, onomkeerbare gevolgen hebben, moet er dringend ingegrepen worden. Wereldwijd moet de uitstoot van broeikasgassen tegen 2050 met minstens 55% omlaag ten opzichte van 1990; voor de Westerse landen gaat het over reducties van minstens 80%. Sectoren als voeding, mobiliteit, reizen en wonen moeten een grondige face-lift krijgen. Tot daar niets onverwachts aan het betoog van Pachauri. Nieuw was echter wel dat Pachauri, als hoofd van het VN-klimaatpanel, voor het eerst expliciet sprak over de absolute noodzaak om van vleesmatiging een politieke prioriteit te maken. De link tussen vleesconsumptie en klimaatopwarming, de moeder van alle sociale en ecologische problemen in de 21e eeuw, is immers één van de grootste *Inconvenient Truths* in het klimaatverhaal. In haar bekende rapport *Livestock's Long Shadow* stelt de VN-landbouworganisatie (FAO) stelt dat de mondiale veestapelsector verantwoordelijk is voor maar liefst 18% van de wereldwijde broeikasgasuitstoot. Dat is meer dan de bijdrage van het mondiale wegvervoer.

Andere argumenten

Bovendien is veeteelt, aldus de FAO, één van de drie belangrijkste oorzaken voor *elk* belangrijk milieuprobleem, dus ook voor luchtvervuiling, landdegradatie, verlies aan biodiversiteit en waterschaarste. Zo vereist de productie van 1 kg steak tot ongeveer 15.000 liter water. Aangezien

veeteelt een enorm beslag legt op landbouwgrond (80% van de wereldwijde landbouwgrond wordt gebruikt voor de veestapel) is ze ook één van de centrale factoren in de huidige voedselcrisis. Vleesproductie leidt tot een verspilling van land, water en energie.

Daarnaast vergroot de overconsumptie van (vooral rood) vlees het risico op hart- en vaatziekten, overgewicht, diabetes en sommige kankers. Excessieve vleesconsumptie kost de schatkist dus handenvol geld. Vooral de link tussen rood vlees en hart- en vaatziekten wordt meer en meer benadrukt. Hart- en vaatziekten zijn de belangrijkste doodsoorzaak in de EU. Naast roken worden de belangrijkste risicofactoren gevormd door excessieve opname van cholesterol en een verhoogde bloeddruk. Voedingspatronen spelen daarmee een doorslaggevende rol bij het ontstaan of voorkomen van deze aandoeningen. In een recente studie in het *Bulletin of the World Health Organisation (WHO)* concludeerde men dat de **expliciete stimulering van zuivel- en vleesproductie door de Europese Unie jaarlijks tot minstens 12.800 sterfgevallen leidt**. De auteurs wijzen erop dat het EU-landbouwbeleid destijds tot stand kwam op basis van onder meer overwegingen van volksgezondheid, maar inmiddels kan worden omschreven als “een systeem dat erop is gericht Europeanen te

doden via hart- en vaatziekten”.

De verderzetting van de huidige patronen is onhoudbaar. Het Federaal Planbureau erkent dit: “Om de doelstellingen van duurzame ontwikkeling te bereiken, moet de consumptie van vlees en dierlijke producten gevoelig dalen”. Rachendra Pachauri deelt die bekommernis: “*Please, eat less meat!*” is zijn dringende boodschap. Ook in het medisch tijdschrift *The Lancet* roept men op om de vleesconsumptie drastisch terug te schroeven. Een bijkomend voordeel is dat dit ook de olieafhankelijkheid van de voedingsector significant kan terugschroeven, aldus de Amerikaanse bioloog Pimentel.

Vleesmatiging is een politiek taboe

De ecologische én economische argumenten voor vleesmatiging zijn overdonderend. En toch blijft het oorverdovend stil aan de kant van de politieke wereld. Zo lijkt de Vlaamse overheid niet van plan om van vleesmatiging een gezondheidsdoelstelling te maken. De federale overheid slaagde er voorlopig evenmin in om een gepast antwoord te geven op de aanbevelingen van het Federaal Rapport Duurzame Ontwikkeling. En ook de quasi-afwezigheid van politiek verantwoordelijken op Pachauri’s lezing spreekt boekdelen. Vleesmatiging is een politiek taboe. Vleesconsumptie is net zoals het bezit van een privé-wagen één van de heilige huisjes in onze moderne samenleving, waar politici niet aan durven tornen. Uit schrik voor een electorale afstraffing zwijgt men liever over het fundamenteel aanpakken van deze sectoren. Kortetermijndenken en nationale en particuliere belangen zijn nog steeds prioritair. “Verder doen zoals we bezig zijn” blijft primeren. Zoals ook erkend werd in het laatste rapport van het VN-milieuprogramma staat mainstream beleid vandaag absoluut niet in verhouding tot de urgentie van het vraagstuk. Er is een gebrek aan een duurzame langetermijnvisie als richtsnoer voor consistente kortetermijnkeuzes. Dit verklaart de enorme inconsistentie in het hedendaagse beleid. Enerzijds bewijst men lippendienst aan modieuze concepten als duurzame ontwikkeling; anderzijds bestendigt men de bestaande onduurzame patronen, getuige daarvan de verdere promotie van de vleesconsumptie (cf. VLAM-filmpjes op de openbare zender) en de uitbreiding van de weg- en haveninfrastructuur (cf. Vlaanderen als logistieke draaischijf). Op deze manier zijn wij niet in staat een duurzame economie te realiseren.

Als burgers verdienen wij beter. Om een echte trendbreuk tot stand te brengen zal de politieke wereld

leiderschap moeten vertonen. De overheid speelt dé sleutelrol in het aansturen, begeleiden en verankeren van de overgang naar een duurzame economie, met inbegrip van duurzame voeding en dus een verregaande vleesmatiging. Het gaat niet over “het redden van het milieu” – zoals mainstream beleidsmakers nog steeds denken – maar over het vrijwaren van onze bestaansbasis. Toegegeven: om deze trendbreuk af te dwingen, zullen ook heel wat andere stakeholders overtuigd moeten geraken van de noodzaak en wenselijkheid van een gecontroleerde in plaats van abrupt opgelegde transitie. Naast boeren zullen ook voedingsspecialisten, onderzoekers en beleidsmakers in deelterreinen als landbouw, volksgezondheid en ecologie betrokken moeten worden in de overgang naar duurzame voedselproductie en consumptie. De overheid en, meer algemeen, de politieke wereld kan hier zijn voorbeeldfunctie uitspelen. In plaats van zich te hullen in stilzwijgen, is het aan de overheid om de sociaal-economische, ecologische en gezondheidsvoordelen van een duurzaam voedingsbeleid in de kijker te zetten. Het is noodzakelijk om die diverse voordelen ‘te verkopen’ en duidelijk te communiceren dat die zelfs financieel uiteindelijk meer opleveren dan dat dat beleid zal kosten.

De latente steun voor een degelijk beleid kan ten volle worden uitgespeeld. Zo wijst de belangstelling voor Pachauri’s lezing van afgelopen zaterdag op een zekere bereidwilligheid van het publiek én de media om verder op dit thema door te gaan. Een poll van niet zo lang geleden op de website van *De Standaard* wijst in dezelfde richting: op de vraag of men bereid was twee (!) dagen in de week geen vlees te eten, antwoordde slechts een derde van de respondenten negatief. Misschien is de politieke vrees voor een beleid van vleesmatiging groter dan noodzakelijk? Het wordt ons inziens dan ook tijd dat partijen als *Groen!* de politieke moed moeten durven tonen om vandaag reeds voluit voor dit thema te gaan.

Een 4^E-model voor vleesmatiging

In wat volgt bespreken we summier wat een overheid kan doen om vleesconsumptieniveaus terug te schroeven: maak verandering mogelijk (*enable*), moedig ze aan (*encourage*), geef het goede voorbeeld (*exemplify*) en betrek alle actoren (*engage*). Andere actoren – bedrijven, ngo’s, sociale bewegingen, scholen en

kennisinstellingen – kunnen dit model uiteraard ook zelf vertalen naar hun eigen context.

Enable. Een vlot toegankelijk, betaalbaar en aantrekkelijk aanbod van duurzame alternatieven is een minimale voorwaarde voor een duurzaamheids transitie. De overheid kan dit realiseren door de horeca te stimuleren het vegetarisch aanbod te vergroten en door koks, geranten en cateraars beter te informeren over vegetarische voeding. Ze kan met de sector een partnerschap aangaan om het aanbod aan vegetarische schotels op het menu te verhogen. Idealiter wordt dit in een wetgevend kader gegoten waarbij horecazaken minimaal één volwaardige, vleesvrije maaltijd moeten aanbieden.

Encourage. Vleesproductie kost de belastingbetaler handenvol geld. In 2007 gaf de Europese Unie 3,5 miljard euro uit aan directe inkomenssteun en interventie maatregelen ten voordele van deze sector, geld dat volgens ons beter zou worden geïnvesteerd in duurzame landbouw, plattelandsonwikkeling en compenserende werkgelegenheidscreatie. De prijs van vleesproducten (zeker van rundvlees) stemt niet overeen met de reële klimaat-, milieu- en gezondheidskosten ervan. Alternatieven voor vlees zijn daardoor vaak duurder dan “echt” vlees. Dat is contraproductief. In het licht van een correcte marktwerking moet de prijszetting veranderen: als duurzame alternatieven goedkoper zullen worden, zal dat mensen aanmoedigen om daarvoor te kiezen. In Nederland is men bijvoorbeeld bezig te onderzoeken of het mogelijk is het BTW-tarief voor vlees op te trekken tot 21%. In Estland heeft de

overheid een “flatulentietaks” ingevoerd, een belasting op de uitstoot van het erg krachtige broeikasgas methaan via de darmgassen van runderen. Beter en wellicht meer acceptabel echter zijn positieve maatregelen, zoals een BTW-nultarief voor vleesvervangers en biologisch-regionale producten.

Exemplify. Een verduurzaming van ons voedingspatroon vereist een omkering van de sociale normen. Een evolutie in sociale normen is moeilijk maar niet onmogelijk. Denk maar aan de visie op roken. Een minimale voorwaarde is dat belangrijke maatschappelijke actoren, in het bijzonder de overheid, hun voorbeeldfunctie uitspelen. Voor vele publieksegmenten zal inconsistentie vanwege de overheid een nefaste invloed hebben op het gedrag. Door zelf het goede voorbeeld te geven, kan de overheid duidelijk maken dat vleesmatiging voor iedereen een haalbare optie is. Ze vergroot daarmee het draagvlak voor gezonde en verantwoorde eetgewoonten. Concreet: in alle restaurants van de overheid moeten mensen kunnen kiezen voor één of meerdere volwaardige vegetarische schotels. De overheid kan haar werknemers er actief toe aanzetten om geregeld gebruik te maken van het vegetarische aanbod. Zo zou ze in haar restaurants één vaste dag in de week tot ‘Veggie dag’ kunnen uitroepen. Als alle Vlamingen op jaarbasis 1 dag per week geen vlees zouden eten, heeft dat hetzelfde positieve effect op klimaatverandering als een half miljoen auto’s een jaar lang van de weg halen. Het was maar één van de opmerkelijke feiten die aan bod kwamen tijdens de lezing van Dr. Rachendra Pachauri.

Engage. Om een regimeverandering naar een duurzame voeding af te dwingen zullen heel wat stakeholders overtuigd moeten geraken van de noodzaak en wenselijkheid van een gecontroleerde transitie: naast boeren ook voedings specialisten, onderzoekers en beleidsmakers in deelterreinen als landbouw, volksgezondheid, ecologie etc. Een minimale voorwaarde voor publieke acceptatie is goede informatie en educatie waarbij de sociale, ecologische en gezondheidsvoordelen van een duurzaam voedingsbeleid in de kijker worden gezet. Het is noodzakelijk om die diverse voordelen ‘te verkopen’ en duidelijk te communiceren dat die financieel uiteindelijk meer opleveren dan dat dat beleid zal kosten. De latente steun voor een degelijk beleid kan ten volle worden uitgespeeld. Het onderwijs verdient daarbij bijzondere aandacht. Onze attitudes worden immers voor een groot deel bepaald door wat wij als kind leren. Ook de media spelen hierbij een belangrijke rol, aangezien zij ons wereldbeeld in belangrijke mate beïnvloeden. De overheid zou, zeker via de publieke omroep, deze invloed kunnen gebruiken om een verduurzaming van het voedselpatroon ingang te doen vinden in huiskamer en keuken. Vandaag doet ze jammer genoeg vaak net het tegenovergestelde. Zo is het onverantwoord dat de publieke omroep een promotiefilmje voor varkensvlees presenteert als een “boodschap van algemeen nut”. Het mag duidelijk zijn dat het bevorderen van de vleesconsumptie het algemeen belang noch de volksgezondheid dient.

Dit is een bewerking en uitbreiding van twee opiniestukken verschenen in *De Standaard* (samen met Tobias Leenaert, 2/9) en *De Tijd* (samen met Tobias Leenaert en Jeroen Lavreysen, 5/9). Zie <http://www.petertomjones.be/content/blogsection/9/31/>. Voor meer info over dit thema, zie ook www.vegetarisme.be.

